

УДК 343.9

Костицький М. В. – доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, професор кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2093-2513>;

Дрьомін В. М. – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного університету «Одеська юридична академія», м. Одеса

Сучасний підручник із кримінології: на допомогу студенту, викладачу, практику

Рец. на кн.: Кримінологія : підручник / [О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Черней та ін.] ; за заг. ред. В. В. Чернея ; наук. ред. О. М. Джужі. Київ : Маслаков, 2020. 612 с.

Відповідно до Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпека в нашій країні проголошені найвищою соціальною цінністю, а утвердження й забезпечення прав та свобод людини – головним обов'язком держави. Проблема злочинності завжди була актуальною серед громадськості, а в Стратегії національної безпеки України (2015) стрімке погіршення криміногенної ситуації в Україні визнано національною загрозою, спричиненою зростанням рівня злочинності, наслідком чого є беззахисність громадян від злочинних посягань.

Кримінологія – наука про злочинність і засоби боротьби з нею, яка постійно розвивається, розширює коло окреслених питань. Розвиток кримінології у XXI ст. засвідчив наукове визнання й актуальність цієї галузі знань. Нині предмет кримінології охоплює не тільки сферу передкримінальної та кримінальної поведінки, а й віктимологічні її аспекти. Вивчення основних кримінологічних засад – важлива складова професійної підготовки юристів, педагогів, економістів та інших фахівців. У сучасному світі кримінологічні знання потрібні працівникам усіх правоохоронних органів. Висока фахова кримінологічна підготовка надає можливість ґрунтовно розробляти й ефективно здійснювати заходи запобігання злочинам, творчо використовувати та впроваджувати, зважаючи на транснаціональний характер окремих її видів, позитивний досвід іноземних країн, основні положення міжнародно-правових актів з протидії злочинності. Кримінологія в поєднанні з іншими предметами, які вивчають у закладах вищої освіти України, є однією з важливих і необхідних наук для підготовки фахівців нової генерації поліцейських, працівників суду, прокуратури й інших правоохоронних органів.

Підручник укладено в період реформування діяльності державних органів загалом і правоохоронних зокрема. Водночас докорінні

зміни соціально-економічної ситуації зумовили часткове руйнування застарілої системи профілактики злочинів і становлення нових підходів щодо запобігання їм. Суттєво змінилася кримінологічна характеристика злочинності (структура, характер і «географія»), нового значення набули її детермінанти, криміногенні чинники, що закладені в основу формування особи злочинця, які обумовлюють її суспільну небезпечність. Усе це окреслено в процесі висвітлення різних кримінологічних проблем.

Зміст підручника викладено відповідно до кримінального та кримінального процесуального законодавства України, що враховує процеси реформування правоохоронних органів у контексті обраного євроінтеграційного напрямку розвитку держави, а також навчальної програми курсу, який викладають в освітніх закладах юридичного профілю. Головною метою видання є визначення закономірностей виникнення та функціонування злочинності, а також можливостей суспільства щодо запобігання їм, адже в Концепції розвитку кримінологічної науки в Україні на початку XXI ст. головним завданням усіх наукових розробок у галузі кримінології має стати зміцнення їхнього зв'язку з практичною діяльністю, забезпечення наукової обґрунтованості такої діяльності, надійних засобів удосконалення. Це завдання безпосередньо стосується й теорії запобігання злочинам, адже завдяки саме їй кримінологічні дослідження переходять у практичну площину для виконання завдань щодо виявлення та припинення злочинів з метою підвищення ефективності діяльності в боротьбі з ними.

У структурі підручника всебічно висвітлено програму навчальної дисципліни «Кримінологія». Автори мали на меті не лише викласти теоретичні положення кримінології. Вони врахували актуальні потреби практики, сформували змістовні кримінологічні рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності діяльності із запобігання злочинам.

Загальна частина курсу передбачає формування в здобувачів вищої освіти чіткого уявлення про фундаментальні елементи сучасної кримінології, зокрема: поняття, предмет й об'єкт кримінології; методологію кримінологічних досліджень; злочинність та її основні характеристики; причини злочинності й умови, що їй сприяють; особу злочинця та потерпілого (жертву злочинних посягань); механізм індивідуальної злочинної та віктимної поведінки; шляхи й засоби формування та реалізації кримінологічної політики в Україні тощо. В Особливій (спеціальній) частині курсу досліджено питання кримінологічної характеристики та запобігання окремим видам злочинів, передусім – щодо дітей, насильницьких, корисливих, корупційних, екологічних тощо. Автори підручника висвітлили основні питання так, щоб усі, хто вивчає кримінологію, могли оперувати складними кримінологічними категоріями.

З позицій актуальних проблем практичної діяльності в протидії злочинності автори акцентують на заходах запобігання злочинам корупційної, організованої та професійної спрямованості. Під час укладання розділів підручника з цих питань було застосовано низку методів наукового пізнання: системно-структурний, системного аналізу, що забезпечило комплексний підхід до вирішення наявних у юридичній літературі теоретичних дискусій та розв'язання гострих проблем практичної діяльності.

Вагомим підґрунтям для підручника стали ідеї, думки та положення, що були розроблені й реалізовані в попередніх виданнях з кримінології, підготовлених авторським колективом Національної академії внутрішніх справ і практиками правоохоронних органів (2009).

Вивчення кримінології є важливою складовою професійної підготовки не лише юристів, а й соціологів, психологів, економістів, педагогів та інших фахівців. Кримінологічними знаннями мають володіти працівники Національної поліції України, суду, прокуратури, установ виконання покарань тощо. Ефективне запобігання злочинам може бути здійснене тільки за умови системних й узгоджених заходів усіх зацікавлених суб'єктів, що ґрунтуються на використанні кримінологічних знань і сучасніших кримінологічних стратегій запобігання, виявлення, припинення злочинів, мінімізації злочинності. Без уміння оперувати сучасними кримінологічними знаннями неможливо розробляти та реалізувати заходи щодо запобігання

злочинам, творчо використовувати позитивний досвід іноземних країн у цьому напрямі, міжнародно-правові акти.

Підручник спрямований не на інформування читача про загальновідомі дані, а на отримання сучасних знань про злочинність та її види, підвищення в майбутнього фахівця рівня правової культури та професійної майстерності. Оригінальним у пропонованій праці є те, що, крім традиційних приватних кримінологічних теорій, висвітлених в Особливій частині, розглянуто низку нових нетрадиційних й актуальних сучасних проблем, серед яких питання віктимологічного запобігання злочинам як одного із напрямів сучасної боротьби зі злочинністю, які раніше недостатньо висвітлювали в науковій літературі. Це засвідчує належний рівень новизни видання. Також він ґрунтується на значному обсязі монографічної літератури вітчизняних й іноземних авторів, нормативних актах, прийнятих Верховною Радою та виданих Президентом й Урядом України, а також масиві емпіричних і статистичних матеріалів.

Рецензований підручник вирізняється логічністю, простотою та ясністю викладення матеріалу. Автори сформулювали чіткі визначення наукових термінів, використаних у тексті, зокрема таких: кримінологія, запобігання злочинам, прогнозування та планування запобігання злочинам, віктимологічне запобігання тощо.

З огляду на зазначене, є підстави констатувати, що рецензований підручник «Кримінологія» за редакцією докторів юридичних наук, професорів В. В. Чернея та О. М. Джужі є оригінальним виданням, яке становить значний науковий інтерес, є актуальним і своєчасним, має практичну цінність. Підручник відповідає встановленим вимогам до навчальних видань. На переконання рецензентів, його слід рекомендувати до використання з метою забезпечення освітнього процесу в закладах вищої освіти МВС України зі специфічними умовами навчання, інших закладах вищої освіти України під час підготовки здобувачів за спеціальністю «Право».

Здійснений огляд підручника «Кримінологія» слід підсумувати беззаперечним висновком про своєчасність і корисність його підготовки, що неодмінно сприятиме подальшому розвитку науки кримінології.

Рецензія надійшла до редколегії 31.03.2020

Kostytskyi M. – Doctor of Law, Professor, Academician of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Professor of the Department of Philosophy of Law and Legal Logic of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2093-2513>;

Dromin V. – Doctor of Law, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Professor of the Department of Criminology and Criminal Enforcement Law of the National University «Odessa Law Academy», Odesa, Ukraine

Modern Textbook on Criminology: to Help Students, Teachers, Practitioners

Review of the book: Criminology : a textbook / [O. M. Dzhuzha, V. V. Vasylevych, V. V. Cherniei and others] ; for general ed. V. V. Cherniei ; science ed. O. M. Dzhuzha. Kyiv : Maslakov, 2020. 612 p.